

Zasady odpowiedzialności cywilnej – cz. 4

dr hab. Marcin Krajewski
Instytut Prawa Cywilnego
Katedra Prawa Cywilnego

Miarkowanie odszkodowania

Art. 440

W stosunkach między osobami fizycznymi zakres obowiązku naprawienia szkody może być stosownie do okoliczności ograniczony, jeżeli ze względu na stan majątkowy poszkodowanego lub osoby odpowiedzialnej za szkodę wymagają takiego ograniczenia zasady współżycia społecznego.

Współodpowiedzialność kilku osób

Art. 441

§ 1. Jeżeli kilka osób ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym, ich odpowiedzialność jest solidarna.

§ 2. Jeżeli szkoda była wynikiem działania lub zaniechania kilku osób, ten, kto szkodę naprawił, może żądać od pozostałych zwrotu odpowiedniej części zależnie od okoliczności, a zwłaszcza od winy danej osoby oraz od stopnia, w jakim przyczyniła się do powstania szkody.

§ 3. Ten, kto naprawił szkodę, za którą jest odpowiedzialny mimo braku winy, ma zwrotne roszczenie do sprawcy, jeżeli szkoda powstała z winy sprawcy.

Naprawienie szkody na osobie

I. Majątkowa szkoda na osobie

a) uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia

- jednorazowe odszkodowanie – wszelkie wynikię z tego koszty, np. koszty leczenia, opieki, dojazd osób bliskich;
 - legitymacja bezpośrednio poszkodowanego,
 - odszkodowanie a świadczenia z lecznictwa publicznego,
 - wyłożenie z góry kosztów leczenia i kosztów przygotowania do innego zawodu;

Naprawienie szkody na osobie

I. Majątkowa szkoda na osobie

a) uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia

- renta
 - całkowita lub częściowa utrata zdolności zarobkowej (problem konieczności wykorzystywania pozostałej zdolności),
 - zwiększenie potrzeb,
 - zmniejszenie szans powodzenia na przyszłość;
- kapitalizacja renty.

Naprawienie szkody na osobie

I. Majątkowa szkoda na osobie

b) śmierć poszkodowanego

- koszty leczenia i pogrzebu

Art. 446. § 1. Jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł.

problem zbiegu z zasiłkiem pogrzebowym

Naprawienie szkody na osobie

I. Majątkowa szkoda na osobie

b) śmierć poszkodowanego

- renta obligatoryjna,

§ 2. Osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego.

- renta fakultatywna,

§ 2. ...Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

Naprawienie szkody na osobie

I. Majątkowa szkoda na osobie

b) śmierć poszkodowanego

- jednorazowe odszkodowanie,

§ 3. Sąd może ponadto przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej.

- zadośćuczynienie dla osób bliskich – szkoda niemajątkowa.

§ 4. Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

II. Niemajątkowa szkoda na osobie - krzywda

a) przypadki tradycyjne – art. 445 k.c.

- uszkodzenie ciała, wywołanie rozstroju zdrowia,
- pozbawienia wolności,
- poddanie się czynowi nierządnemu;

b) naruszenie dóbr osobistych – art. 448 k.c. (także żądanie zapłaty na cel społeczny);

c) śmierć osoby bliskiej

d) kwoty zadośćuczynienia

II. Ograniczenia zbywalności i dziedziczenia

a) ograniczenia zbywalności – art. 449

Roszczenia przewidziane w art. 444-448 nie mogą być zbyte, chyba że są już wymagalne i że zostały uznane na piśmie albo przyznane prawomocnym orzeczeniem.

b) problem dziedziczenia roszczenia o zadośćuczynienie – art. 445 § 3

Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego.

Przedawnienie roszczeń deliktowych

I. Zasada ogólna

Art. 442¹ § 1. Roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

II. Przestępstwo

§ 2. Jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem lat dwudziestu od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

III. Szkoda na osobie

Art. 442¹ § 3. W razie wyrządzenia szkody na osobie, przedawnienie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

IV. Małoletni

§ 4. Przedawnienie roszczeń osoby małoletniej o naprawienie szkody na osobie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat dwóch od uzyskania przez nią pełnoletności.

Odpowiedzialność za produkt

I. Uzasadnienie odpowiedzialności

II. Definicja produktu niebezpiecznego

Art. 449¹. § 2. Przez produkt rozumie się rzecz ruchomą, choćby została ona połączona z inną rzeczą. Za produkt uważa się także zwierzęta i energię elektryczną.

§ 3. Niebezpieczny jest produkt nie zapewniający bezpieczeństwa, jakiego można oczekiwać, uwzględniając normalne użycie produktu. O tym, czy produkt jest bezpieczny, decydują okoliczności z chwili wprowadzenia go do obrotu, a zwłaszcza sposób zaprezentowania go na rynku oraz podane konsumentowi informacje o właściwościach produktu. Produkt nie może być uznany za nie zapewniający bezpieczeństwa tylko dlatego, że później wprowadzono do obrotu podobny produkt ulepszony.

Odpowiedzialność za produkt

III. Podmioty odpowiedzialne za produkt

- 1) producent – kto wytwarza w zakresie własnej działalności gospodarczej,
- 2) wytwórca materiału, części, surowca, chyba że wyłączną przyczyną szkody była wadliwa konstrukcja produktu lub wskazówki producenta,
- 3) firmant – osoba, która podaje się za producenta poprzez umieszczenie na towarze swojego oznaczenia,
- 4) importer,
- 5) profesjonalny zbywca – odpowiedzialność subsydiarna

Odpowiedzialność za produkt

IV. Szkoda podlegająca naprawieniu

- 1) Szkoda na osobie bez ograniczeń;
- 2) Szkoda na mieniu
 - a) nie obejmuje samego produktu,
 - b) rzecz zniszczona przeznaczona do osobistego użytku,
 - c) nie obejmuje szkód niższych niż 500 euro

Odpowiedzialność za produkt

V. Zasada ryzyka

VI. Okoliczności egzoneracyjne

- 1) brak wprowadzenia do obrotu,
- 2) wprowadzenie do obrotu poza działalnością gospodarczą,
- 3) właściwości niebezpieczne ujawniły się po wprowadzeniu do obrotu, chyba że wynikały z przyczyny tkwiącej w produkcie,
- 4) ryzyko rozwoju – nie można było przewidzieć niebezpiecznych cech produktu uwzględniając stan nauki i techniki istniejący w chwili wprowadzenia do obrotu,
- 5) właściwości niebezpieczne wynikały z zastosowania przepisów prawa.

Odpowiedzialność kontraktowa

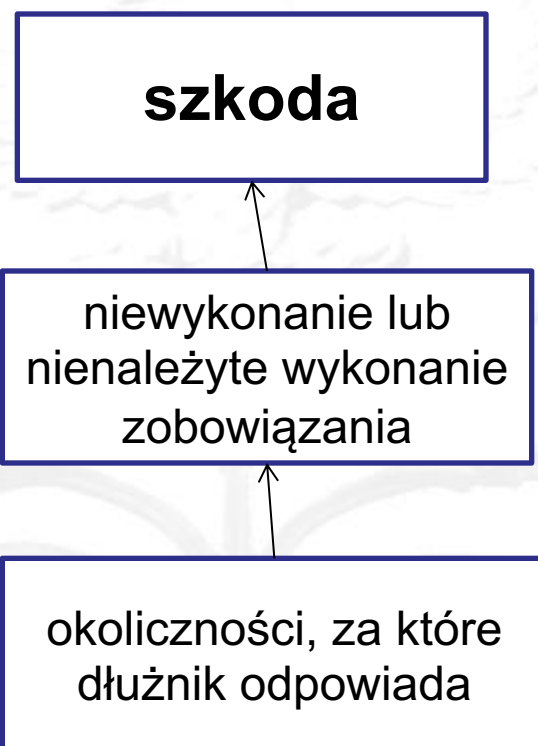
- I. Odróżnienie od odpowiedzialności deliktowej**
- II. Zasada realnego wykonania zobowiązań**
- III. Problem naprawienia szkody niemajątkowej**
- IV. Przesłanki odpowiedzialności**

Art. 471. Dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Odpowiedzialność kontraktowa

IV. Przesłanki odpowiedzialności – cd

V. Ciężar dowodu

Odpowiedzialność kontraktowa

VI. Okoliczności, za które dłużnik odpowiada

Art. 472. Jeżeli ze szczególnego przepisu ustawy albo z czynności prawnej nie wynika nic innego, dłużnik odpowiedzialny jest za niezachowanie należytej staranności.

Zakres swobody stron

Art. 473. § 1. Dłużnik może przez umowę przyjąć odpowiedzialność za niewykonanie lub za nienależyte wykonanie zobowiązania z powodu oznaczonych okoliczności, za które na mocy ustawy odpowiedzialności nie ponosi.

§ 2. Nieważne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę, którą może wyrządzić wierzycielowi umyślnie.

Odpowiedzialność kontraktowa

VII. Odpowiedzialność za osoby trzecie

Art. 474. Dłużnik odpowiedzialny jest jak za własne działanie lub zaniechanie za działania i zaniechania osób, z których pomocą zobowiązanie wykonywa, jak również osób, którym wykonanie zobowiązania powierza. Przepis powyższy stosuje się także w wypadku, gdy zobowiązanie wykonywa przedstawiciel ustawowy dłużnika.

Porównanie z 429 k.c.

Odpowiedzialność kontraktowa

VIII. Niemożliwość świadczenia - pojęcie

- 1) pojęcie niemożliwości
- 2) obiektywny charakter niemożliwości i wyjątki od zasady
- 3) trwały charakter niemożliwości
- 4) niemożliwość pierwotna i następcza
- 5) gospodarcza niemożliwość świadczenia

IX. Niemożliwość świadczenia, za którą dłużnik nie odpowiada

1) Reguły ogólne - art. 475 k.c.

§ 1. Jeżeli świadczenie stało się niemożliwe skutkiem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, zobowiązanie wygasa.

§ 2. Jeżeli rzecz będąca przedmiotem świadczenia została zbyta, utracona lub uszkodzona, dłużnik obowiązany jest wydać wszystko, co uzyskał w zamian za tę rzecz albo jako naprawienie szkody.

IX. Niemożliwość świadczenia, za którą dłużnik nie odpowiada

2) Zobowiązania wzajemne

Pojęcie – art. 487 § 2 k.c.

Umowa jest wzajemna, gdy obie strony zobowiązują się w taki sposób, że świadczenie jednej z nich ma być odpowiednikiem świadczenia drugiej.

Skutki – art. 495 § 1 k.c.

Jeżeli jedno ze świadczeń wzajemnych stało się niemożliwe wskutek okoliczności, za które żadna ze stron odpowiedzialności nie ponosi, strona, która miała to świadczenie spełnić, nie może żądać świadczenia wzajemnego, a w wypadku, gdy je już otrzymała, obowiązana jest do zwrotu według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

X. Niemożliwość świadczenia, za którą dłużnik odpowiada

- 1) Reguły ogólne – odpowiedzialność na podstawie art. 471 k.c., kwestia surogatów świadczenia
- 2) Zobowiązania wzajemne - Art. 493 § 1 k.c.

Jeżeli jedno ze świadczeń wzajemnych stało się niemożliwe wskutek okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność strona zobowiązana, druga strona może, według swego wyboru, albo żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania, albo od umowy odstąpić.

Odpowiedzialność kontraktowa

XI. Opóźnienie i zwłoka dłużnika

- 1) pojęcia opóźnienia i zwłoki
- 2) skutki opóźnienia zwykłego – art. 481 k.c.

§ 1. Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

§ 2. Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy.

§ 2¹. Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie).

Odpowiedzialność kontraktowa

XI. Opóźnienie i zwłoka dłużnika

1) skutki zwłoki według przepisów ogólnych

a) naprawienie szkody i żądanie świadczenia

Art. 477 § 1. W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może żądać, niezależnie od wykonania zobowiązania, naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki.

b) odmowa przyjęcia świadczenia,

§ 2. Jednakże gdy wskutek zwłoki dłużnika świadczenie utraciło dla wierzyciela całkowicie lub w przeważającym stopniu znaczenie, wierzyciel może świadczenia nie przyjąć i żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania

Odpowiedzialność kontraktowa

c) odpowiedzialność za *casus mixtus*

Art. 478. Jeżeli przedmiotem świadczenia jest rzecz oznaczona co do tożsamości, dłużnik będący w zwłoce odpowiedzialny jest za utratę lub uszkodzenie przedmiotu świadczenia, chyba że utrata lub uszkodzenie nastąpiłoby także wtedy, gdyby świadczenie zostało spełnione w czasie właściwym.

Odpowiedzialność kontraktowa

d) wykonanie zastępcze

*Art. 479. Jeżeli przedmiotem świadczenia jest **określona ilość rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku**, wierzyciel może w razie zwłoki dłużnika nabyć na jego koszt taką samą ilość rzeczy tego samego gatunku albo żądać od dłużnika zapłaty ich wartości, zachowując w obu wypadkach roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki.*

*Art. 480. § 1. W razie zwłoki dłużnika w wykonaniu **zobowiązania czynienia**, wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, żądać upoważnienia przez sąd do wykonania czynności na koszt dłużnika.*

*§ 2. Jeżeli **świadczenie polega na zaniechaniu**, wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, żądać upoważnienia przez sąd do usunięcia na koszt dłużnika wszystkiego, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił.*

*§ 3. W **wypadkach nagłych** wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, wykonać bez upoważnienia sądu czynność na koszt dłużnika lub usunąć na jego koszt to, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił.*

Odpowiedzialność kontraktowa

4) skutki zwłoki w zobowiązaniach wzajemnych

Art. 491. § 1. Jeżeli jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni dodatkowy termin do wykonania z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Może również bądź bez wyznaczenia terminu dodatkowego, bądź też po jego bezskutecznym upływie żądać wykonania zobowiązania i naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki.

Art. 492. Jeżeli uprawnienie do odstąpienia od umowy wzajemnej zostało zastrzeżone na wypadek niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym, strona uprawniona może w razie zwłoki drugiej strony odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego. To samo dotyczy wypadku, gdy wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie miałoby dla drugiej strony znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez nią cel umowy, wiadomy stronie będącej w zwłóce.

Odpowiedzialność kontraktowa

XII. Kara umowna

Art. 483. § 1. Można zastrzec w umowie, że naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę określonej sumy (kara umowna).

§ 2. Dłużnik nie może bez zgody wierzyciela zwolnić się z zobowiązania przez zapłatę kary umownej.

- tylko zobowiązanie niepieniężne
- tylko gdy dłużnik ponosi odpowiedzialność

Odpowiedzialność kontraktowa

XII. Kara umowna

Art. 484. § 1. W razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania kara umowna należy się wierzycielowi w zastrzeżonej na ten wypadek wysokości bez względu na wysokość poniesionej szkody. Żądanie odszkodowania przenoszącego wysokość zastrzeżonej kary nie jest dopuszczalne, chyba że strony inaczej postanowiły.

- kara umowna w razie braku szkody
- kara umowna wyłączna, zaliczalna i kumulatywna
- odszkodowawczy charakter i możliwość objęcia ubezpieczeniem OC

Odpowiedzialność kontraktowa

XII. Kara umowna - miarkowanie

§ 2. Jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane, dłużnik może żądać zmniejszenia kary umownej; to samo dotyczy wypadku, gdy kara umowna jest rażąco wygórowana.

Odpowiedzialność kontraktowa

XIII. Zadatek

Art. 394. § 1. W braku odmiennego zastrzeżenia umownego albo zwyczaju zadatek dany przy zawarciu umowy ma to znaczenie, że w razie niewykonania umowy przez jedną ze stron druga strona może bez wyznaczenia terminu dodatkowego od umowy odstąpić i otrzymany zadatek zachować, a jeżeli sama go dała, może żądać sumy dwukrotnie wyższej.

§ 2. W razie wykonania umowy zadatek ulega zaliczeniu na poczet świadczenia strony, która go dała; jeżeli zaliczenie nie jest możliwe, zadatek ulega zwrotowi.

§ 3. W razie rozwiązania umowy zadatek powinien być zwrócony, a obowiązek zapłaty sumy dwukrotnie wyższej odpada. To samo dotyczy wypadku, gdy niewykonanie umowy nastąpiło wskutek okoliczności, za które żadna ze stron nie ponosi odpowiedzialności albo za które ponoszą odpowiedzialność obie strony.

